

Aanbevelingen aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Regio Holland Rijnland
Werkgroep Kind en Veiligheid
Liesbeth Zuidema, gemeente Alphen aan den Rijn
11 augustus 2016

Inhoud

Inleiding

Definitie huiselijk geweld en kindermishandeling

Preventie

Signaleren en melden

Veilig Thuis

Hulp na huiselijk geweld en kindermishandeling

Calamiteit gemeente Kaag en Braassem

Taken, rollen en verantwoordelijkheden

Multidisciplinaire aanpak

Relevante documenten

Inleiding

Dit document is voortgekomen uit de opdracht van de Werkgroep Kind en Veiligheid. Het bevat aanbevelingen voor gemeenten om een aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling uit te werken. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de uitwerking van deze aanpak. Verder geeft het document een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op dit gebied. Het is integraal geschreven vanuit de Wmo 2015 en de Jeugdwet als wettelijk kader. Het document wordt samen met de stukken “Ieder kind beschermd” en “Gesloten jeugdhulp” geagendeerd voor het AO Jeugd van 20 september.

Definitie huiselijk geweld en kindermishandeling

Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Dat kunnen zijn: partners, ex-partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden. De term huiselijk geweld verwijst naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Er is meestal sprake van een machtsverschil. Het slachtoffer is afhankelijk van de dader. Het gaat bij huiselijk geweld om lichamelijke, seksuele en psychische vormen van geweld.

Vormen van huiselijk geweld zijn:

- Kindermishandeling.
- Ouderenmishandeling.
- Eergerelateerd geweld zoals eerwraak, vrouwelijke genitale verminking (vrouwenbesnijdenis) of huwelijksdwang.
- Oudermishandeling.
- Partnergeweld en ex-partnergeweld in alle verschijningsvormen, ook psychische mishandeling en stalking.

Jaarlijks hebben naar schatting tussen de 200.000 en 230.000 mensen te maken met ernstig of herhaaldelijk huiselijk geweld. Vrouwen vormen de grootste groep slachtoffers. Maar ook mannen, kinderen en ouderen zijn slachtoffer van huiselijk geweld. Huiselijk geweld komt binnen alle lagen en groeperingen van de bevolking voor. Er kan sprake zijn van opzettelijke mishandeling, maar dit is niet altijd het geval. Soms kunnen mensen de zorg voor hun naasten of cliënten niet meer aan. In zo'n situatie kan hun gedrag ontsporen met mishandeling tot gevolg.

Kindermishandeling is een onderdeel van huiselijk geweld. De Jeugdwet hanteert de volgende definitie van kindermishandeling:

Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of geweldadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

Kindermishandeling betreft dus niet alleen de relatie tussen ouder en kind, het kan ook mishandeling door bekenden of onbekenden omvatten, waarbij sprake is van een afhankelijkheidsrelatie.

Kindermishandeling kan verschillende vormen aannemen:

- Geweld: fysiek, emotioneel.
- Verwaarlozing: prenataal, fysiek, emotioneel, educatief, blootstelling aan partnergeweld (huiselijk geweld).
- Seksueel misbruik.
- Exploitatie: kinderarbeid, prostitutie, pornografie.

- Schending van recht op zelfbeschikking: vrouwelijke genitale verminking, eengerelateerd geweld, gedwongen uithuwelijken, indoctrinatie.
- Münchhausen by Proxy/Pediatric Condition Falsification: in de meeste gevallen mishandelt de moeder haar kind, maar de plegers kunnen ook vaders, babysitters, verpleegkundigen of adoptiemoeders zijn. De moeder maakt haar kind opzettelijk ziek of beweert dat het ziek is. Psychische, sociale of lichamelijke afwijkingen en ziekten kunnen veroorzaakt, verzonnen of verergerd worden.

Uit prevalentieonderzoek blijkt dat naar schatting 3,4% van de kinderen wordt mishandeld. Vooral verwaarlozing komt veel voor. Het gaat dan om fysieke verwaarlozing, verwaarlozing van het onderwijs, en emotionele verwaarlozing, waaronder ook het getuige zijn van huiselijk geweld valt. Kindermishandeling is geen geïsoleerd probleem van een kleine groep. Het is een groot probleem met impact op heel veel terreinen, ook terreinen waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn.

Met de decentralisatie van de jeugdzorg is de verantwoordelijkheid voor de aanpak van kindermishandeling meer dan voorheen bij de gemeenten komen te liggen. Waar de gemeenten voorheen vooral taken hadden in de aanpak van huiselijk geweld en de preventie van kindermishandeling, zijn ze sinds 2015 verantwoordelijk voor het hele spectrum: preventie, signalering, diagnostiek, hulp en behandeling bij huiselijk geweld en kindermishandeling en de intersectorale samenwerking die dit vraagt. Daarnaast zijn gemeenten wettelijk verplicht om in regioverband een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling in te richten. In Veilig Thuis gaan de voormalige advies- en meldpunten kindermishandeling en de voormalige steunpunten huiselijk geweld samen. Naast het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind zijn voor gemeenten de belangrijkste wettelijke kaders de Jeugdwet en de Wmo 2015.

Aanbevelingen:

- **Kindermishandeling is een onderdeel van huiselijk geweld. Zorg er daarom altijd voor dat huiselijk geweld en kindermishandeling integraal worden aangepakt gericht op het gezin in plaats van het individu.**

Preventie

Movisie formuleerde de volgende acht maatregelen voor gemeentelijk preventiebeleid huiselijk geweld:

- Gebruik de kracht van voorlichting:
  - aan aanstaande ouders;
  - over geweldloze relaties;
  - over de impact op kinderen die getuige zijn van geweld in de thuissituatie;
  - via lokale invulling en verspreiding van landelijke campagnes.
- Ondersteun professionalisering door:
  - relatieproblematiek gespreksonderdeel te maken van intake en hulpverlening;
  - professionals verplicht te trainen op vroegsignalering en de stappen van de Wet verplichte meldcode.
- Doe uw voordeel met effectieve interventies en:
  - neem psycho-educatie op in het maatwerk aanbod ter preventie van herhaling van geweld;
  - vraag dienstverleners interventies in te zetten die bewezen effectief zijn.

Augeo formuleerde de volgende tien maatregelen waarmee gemeenten kindermishandeling kunnen voorkomen:

1. Screening tijdens de zwangerschap: zwangere vrouwen worden gescreend op sterk verhoogde risicosituaties voor kindermishandeling, zoals alcohol- en drugsverslaving en partnergeweld. Deze ouders krijgen een effectief preventieprogramma aangeboden.
2. Voorlichting geweldloos opvoeden: alle jonge ouders ontvangen voorlichting over de in de wet vastgelegde norm van geweldloos opvoeden. Ouders krijgen geweldloze opvoedmethoden aangereikt.
3. Voorlichting Shaken Baby Syndroom: alle jonge ouders worden voorgelicht over het (omgaan met) huilgedrag van baby's en de risico's van het schudden van je baby.
4. Opvoedproblemen signaleren: met alle ouders die de jeugdgezondheidszorg bezoeken wordt met hulp van goede gespreksprotocollen en screeningslijsten gesproken over opvoed- en opgroezorgen.
5. Opvoedondersteuning bieden: ouders of kinderen die signalen geven van (ernstige) opvoedproblemen, krijgen passende ondersteuning aangeboden. Daarin is aandacht voor de preventie van kindermishandeling.
6. Voorlichting op school: alle kinderen krijgen op school voorlichting over mishandeling en misbruik.
7. Training voor professionals: de professionals waarmee ouders en kinderen veel contact hebben zijn getraind in het signaleren van kindermishandeling volgens een meldcode. Hun organisaties hebben een meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld ingevoerd.
8. Psycho-educatie na huiselijk geweld: alle kinderen die getuige of slachtoffer zijn van huiselijk geweld en waarbij politie en/of Veilig Thuis betrokken zijn, krijgen ten minste psycho-educatie aangeboden. Psycho-educatie streeft ernaar mensen

vaardigheden aan te leren om hun leven weer in handen te kunnen nemen. Psycho-educatie legt sterk de nadruk op de kennis en vaardigheden die nodig zijn om met bepaalde beperkingen om te kunnen gaan.

9. Hulp voor kinderen in de vrouwenopvang: kinderen in de vrouwen- en maatschappelijke opvang krijgen begeleiding en hulp voor hun eigen problemen.
10. Publieksvoorlichting: inwoners weten waar zij in hun gemeente terecht kunnen voor advies wanneer zij zich zorgen maken over een kind of gezin. Ze weten ook waar ze zelf (opvoed)advies kunnen krijgen.

Aanbevelingen:

- **Neem de maatregelen van Movisie en Augeo op in de lokale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling: in de regio Hollands Midden werkt de jeugdgezondheidszorg bijvoorbeeld met het evidence based programma Stevig Ouderschap en de GIZ-methodiek.**

Signaleren en melden

Sinds 1 juli 2013 zijn professionals verplicht de meldcode te gebruiken bij vermoedens van geweld in huiselijke kring. Een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals goed te reageren bij signalen van dit soort geweld. Bijvoorbeeld huisartsen, leerkrachten en medewerkers van jeugdinstellingen. Het verplichte gebruik van een meldcode staat in de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

De meldcode geldt voor de volgende sectoren:

- Gezondheidszorg
- Onderwijs
- Kinderopvang
- Maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdhulp
- Justitie

De verplichting geldt niet voor vrijwilligersorganisaties. Deze organisaties mogen natuurlijk wel zelf een stappenplan opstellen.

Iedere hulporganisatie en zelfstandige professional ontwikkelt een eigen meldcode. Daarin moeten in ieder geval de volgende vijf stappen staan:

- Stap 1: in kaart brengen van signalen.
- Stap 2: overleggen met een collega. En eventueel raadplegen van Veilig Thuis: het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling. Of een deskundige op het gebied van letselduiding.
- Stap 3: gesprek met de betrokkenen.
- Stap 4: wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. En bij twijfel altijd Veilig Thuis raadplegen.
- Stap 5: beslissen over zelf hulp organiseren of melden bij Veilig Thuis.

Als hulpmiddel heeft de overheid een basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling opgesteld. Dit model kunnen professionals gebruiken bij het ontwikkelen van een meldcode.

Naast de ontwikkeling van een meldcode moet een organisatie de volgende zaken regelen:

- Verantwoordelijkheid: een organisatie moet benoemen wie de stappen moet doorlopen. Bijvoorbeeld een leerkracht die de signalen bespreekt met de intern begeleider/zorgcoördinator van een school. Daarnaast moet de organisatie vastleggen wie eindverantwoordelijk is voor de beslissing om wel of geen melding te doen bij Veilig Thuis.
- Kennis over bepaalde vormen van geweld: een organisatie moet aandacht besteden aan bijzondere vormen van geweld. Bijvoorbeeld vrouwelijke genitale verminking en eengerelateerd geweld. Dit vergt van medewerkers extra kennis en vaardigheden.

- Kindcheck instructies: om een kindcheck te kunnen uitvoeren hebben organisaties instructies nodig. Bij een kindcheck controleren professionals of er kinderen in een gezin zijn en of ze veilig zijn. Bijvoorbeeld als een ouder een psychische stoornis heeft of verslaafd is. Augeo heeft in opdracht van het ministerie van VWS een handleiding voor de kindcheck ontwikkeld.
- Omgang met vertrouwelijke gegevens: een organisatie moet vastleggen hoe medewerkers moeten omgaan met vertrouwelijke gegevens.
- Verwijsindex risicojongeren: de organisatie moet zijn medewerkers op de hoogte stellen van de meldingsprocedure voor de verwijsindex risicojongeren. Dit geldt alleen voor organisaties die bevoegd zijn een melding te doen in dit systeem.

De verwijsindex risicojongeren is als instrument opgenomen in de Jeugdwet. De regio Hollands Midden is hiervoor aangesloten op Jeugdmatch, ondergebracht bij de GGD. Jeugdmatch is een systeem dat helpt om de hulp aan jeugdigen goed af te stemmen. De gezinsmodule maakt het voor hulpverleners mogelijk om systeemgericht (gericht op het gezin in plaats van het individu) te werken. Meldingsbevoegd zijn functionarissen van instanties welke werkzaam zijn op de terreinen jeugdhulp, (jeugd)gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen en politie en justitie, die door hun instantie als meldingsbevoegd zijn aangewezen en waarvan de instantie afspraken met de gemeente heeft gemaakt. In Holland Rijnland is de aansluiting op Jeugdmatch als eis opgenomen voor de contractering van aanbieders voor 2017 en verder.

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld melden bij andere instanties. Die verplichting bestaat niet bij een meldcode. De beslissing om vermoedens van huiselijk geweld wel of niet te melden, neemt de professional zelf. Het stappenplan van de meldcode biedt hierbij houvast.

Hulpverleners die hulp, zorg, steun of een andere vorm van begeleiding bieden, hebben vaak een beroepsgeheim. Hierdoor mag de hulpverlener geen informatie over de cliënt aan anderen geven. Behalve als de cliënt daarvoor toestemming geeft. De cliënt kan zich hierdoor vrij voelen om alles te vertellen. Maar het kan in het belang zijn van de cliënt als een hulpverlener vertrouwelijke gegevens uitwisselt met anderen. Daarom is in de wet meldcode een meldrecht voor huiselijk geweld opgenomen. Een meldrecht houdt in dat professionals met een beroepsgeheim (vermoedens van) huiselijk geweld mogen melden bij Veilig Thuis. Ook zonder toestemming van de betrokkenen.

De overheid heeft het voornemen de meldcode uit te breiden. Professionals hebben nu de keuze tussen zelf hulp organiseren of melden bij Veilig Thuis (stap 5). Als zij straks zelf hulp inschakelen, moeten zij dit laten registreren bij Veilig Thuis. Hierdoor kan Veilig Thuis meldingen met elkaar in verband brengen en ingrijpen als dat nodig is. In de loop van 2016 wordt deze registratie-eis verder uitgewerkt en de wet aangepast. Vanuit het veld is er behoorlijk wat kritiek op een eventuele uitbreiding van de meldcode. De verwachting is dat de werkdruk bij Veilig Thuis toeneemt als gevolg van een eventuele registratie-eis.

Inspecties controleren of organisaties en zelfstandigen een meldcode hebben. En of zij het gebruik en de kennis daarvan bevorderen. Dit gebeurt door de inspectie voor de gezondheidszorg, onderwijsinspectie, inspectie jeugdzorg en inspectie veiligheid en justitie. De gemeenten oefenen het toezicht uit op organisaties die actief zijn op het terrein van maatschappelijke ondersteuning en kinderopvang. De verplichting om toezicht te houden op maatschappelijke ondersteuning geldt niet voor alle organisaties. Het geldt alleen voor organisaties die maatschappelijke ondersteuning geven én waarmee de gemeenten een contractuele relatie of subsidierelatie hebben. Daarnaast bepaalt de Wmo 2015 dat deze verplichting niet geldt voor leveranciers van woningaanpassingen en hulpmiddelen.

Vrijwilligersorganisaties vallen niet onder de Wet verplichte meldcode. Gemeenten kunnen natuurlijk wel afspraken maken over de eventuele signalerende rol van vrijwilligers.

De Wet verplichte meldcode is op twee manieren van belang voor gemeenten. Zij moeten voor sommige ambtenaren zelf een meldcode opstellen en gemeenten moeten toezicht houden op de naleving van de wet. De Wet verplichte meldcode geldt binnen de gemeentelijke organisatie voor de medewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van de Leerplichtwet. Voor deze medewerkers moet de gemeente een meldcode opstellen die voldoet aan de wettelijke eisen. Daarnaast is de gemeente verplicht de kennis over en het gebruik van de meldcode bij deze medewerkers te bevorderen. De gemeente kan de meldcode ook van toepassing verklaren voor andere medewerkers die niet onder de wettelijke verplichting vallen. Te denken valt aan medewerkers met meer dan vluchtige contacten met inwoners zoals medewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van de Wmo 2015 en de Participatiewet.

In 2015 heeft het ministerie van VWS een kort onderzoek naar de meldcode uitgevoerd. Dit geeft inzicht in wat goed gaat en wat beter kan. In 2018 volgt een beoordeling van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Aanbevelingen:

- **Het gebruik van Jeugdmatch voorkomt dat hulpverleners langs elkaar heen werken. Bevorder daarom het gebruik van Jeugdmatch bij hulpverleners.**
- **Maak een handreiking voor de lokale teams waarin staat hoe lokale teams informatie kunnen delen als dat nodig is voor het borgen van de veiligheid. Sluit hiervoor een convenant tussen lokale teams en ketenpartners zoals Veilig Thuis.**
- **Controleer of organisaties die actief zijn op het terrein van maatschappelijke ondersteuning en kinderopvang een meldcode hebben en of zij het gebruik en de kennis daarvan bevorderen bij hun medewerkers.**
- **Stel een meldcode op voor de medewerkers van de gemeente met meer dan vluchtige contacten met inwoners, in ieder geval voor de medewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van de Leerplichtwet. Bevorder het gebruik en de kennis van de meldcode bij deze medewerkers.**

Veilig Thuis

Gemeenten zijn op grond van de Wmo 2015 en de Jeugdwet verplicht om in regioverband een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling in te richten. In Veilig Thuis zijn de voormalige advies- en meldpunten kindermishandeling en de voormalige steunpunten huiselijk geweld samengegaan.

Veilig Thuis heeft de volgende wettelijke taken:

- Het geven van advies en zo nodig het bieden van ondersteuning aan een ieder die in verband met een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling om dit advies vraagt.
- Het fungeren als meldpunt voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling.
- Het naar aanleiding van een melding onderzoeken of daadwerkelijk sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling.
- Het beoordelen van de vraag of en zo ja tot welke stappen de melding aanleiding geeft.
- Het in kennis stellen van een instantie die passende professionele hulp kan verlenen, van de melding, indien het belang van de betrokkene of de ernst van de situatie daartoe aanleiding geeft.
- Het in kennis stellen van de politie of de Raad voor de Kinderbescherming van een melding van (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling indien het belang van de betrokkene of de ernst van het feit daartoe aanleiding geeft.
- Indien Veilig Thuis een verzoek tot onderzoek doet bij de Raad voor de Kinderbescherming, het in kennis stellen van het college van B&W.
- Het op de hoogte stellen van de melder van de stappen die naar aanleiding van zijn melding zijn ondernomen.

Veilig Thuis dient minimaal deze in de wet genoemde taken uit te voeren. Daarnaast kunnen gemeenten Veilig Thuis de opdracht geven om andere niet wettelijke taken in de sfeer van huiselijk geweld en kindermishandeling uit te voeren.

Om de wettelijke taken uit te voeren biedt de Wmo 2015 Veilig Thuis een specifieke bevoegdheid. Veilig Thuis heeft de bevoegdheid om zonder toestemming van de betrokkene(n) persoonsgegevens te verwerken. Onder persoonsgegevens verstaat de wet alle informatie die herleidbaar is tot individuele personen. Verwerken is de verzamelterm voor alle handelingen die met persoonsgegevens kunnen worden verricht: opslaan, bewaren, analyseren, aan een ander verstrekken, aanvullen enzovoort. De wet biedt daarmee Veilig Thuis de bevoegdheid om, zonder daarbij afhankelijk te zijn van de toestemming van de betrokkene(n), een melding over hem aan te nemen en in een registratiesysteem vast te leggen, informatie bij anderen over hem op te vragen, ook deze informatie weer vast te leggen, de melding met anderen te bespreken, overleg over de melding te voeren in verband met de toeleiding naar hulp of om de Raad voor de Kinderbescherming of de politie over de melding te informeren. Daarmee geeft de wetgever, als het om de informatie positie van Veilig Thuis gaat, een zeer ruime bevoegdheid aan Veilig Thuis. Maar er geldt bij deze

bevoegdheid wel een belangrijke beperking. De wetgever geeft deze bevoegdheid voor zover noodzakelijk voor de taken van Veilig Thuis. Kortom de wetgever vraagt Veilig Thuis om in iedere casus op maat te beoordelen wie van de melding op de hoogte moet worden gesteld en met wie overleg moet worden gevoerd om het geweld te stoppen en alle betrokkenen passende hulp te bieden. Veilig Thuis kan zijn wettelijke bevoegdheden niet overdragen aan ketenpartners of andere instellingen. Veilig Thuis mag ze alleen zelf gebruiken in het kader van de wettelijke taken.

De aansturing van Veilig Thuis Hollands Midden is een aandachtspunt. Veilig Thuis is per 1 januari 2015 ondergebracht bij de GGD Hollands Midden. In Veilig Thuis is het voormalige advies- en meldpunt kindermishandeling en het voormalige steunpunt huiselijk geweld samengegaan. Het voormalige AMK-deel van Veilig Thuis wordt betaald uit de jeugdhulpbegroting van Holland Rijnland en Midden Holland. Het voormalige SHG-deel van Veilig Thuis wordt betaald uit de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang van Leiden en Gouda. De aansturing van Veilig Thuis is nu belegd bij de centrumgemeenten. Met het oog op de integraliteit wordt aanbevolen de collega's Jeugd van Holland Rijnland en Midden Holland meer te betrekken bij de aansturing van Veilig Thuis.

Aanbevelingen:

- **Zorg ervoor dat Veilig Thuis over voldoende capaciteit beschikt om de wettelijke taken uit te kunnen voeren.**
- **Specifiek voor centrumgemeenten: zorg voor een integrale aansturing van Veilig Thuis door een collega Jeugd vanuit Holland Rijnland en Midden Holland uit te nodigen voor het accountoverleg met Veilig Thuis.**

Hulp na huiselijk geweld en kindermishandeling

Veilig Thuis levert zelf geen hulpverlening en is hiervoor afhankelijk van de lokale teams: jeugd en gezinsteams en Wmo-teams. De meldingen die door Veilig Thuis worden overgedragen aan de lokale teams zijn onder te verdelen in de volgende vier categorieën:

1. Veilig Thuis doet eerst zelf onderzoek naar de melding en draagt daarna over aan het lokale team dat al bekend is met het gezin.
2. Veilig Thuis doet eerst zelf onderzoek naar de melding en draagt daarna over aan het lokale team dat nog niet bekend is met het gezin.
3. Veilig Thuis doet zelf geen onderzoek naar de melding en draagt meteen over aan het lokale team dat al bekend is met het gezin.
4. Veilig Thuis doet zelf geen onderzoek naar de melding en draagt meteen over aan het lokale team dat nog niet bekend is met het gezin.

Met name de vierde categorie is lastig voor de lokale teams om op te pakken. Veilig Thuis stuurt daarom een brief naar het gezin waarin wordt uitgelegd dat er een melding is gedaan over huiselijk geweld of kindermishandeling en dat het lokale team contact opneemt met het gezin. Volgens het landelijk handelingsprotocol is Veilig Thuis zelf verantwoordelijk voor het doen van onderzoek als uit de melding nog niet met voldoende zekerheid kan worden opgemaakt of er sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling.

In de regio Hollands Midden hebben in 2015 en 2016 verschillende bijeenkomsten plaatsgevonden met als doel de verbinding tussen Veilig Thuis en de lokale teams. Tijdens deze bijeenkomsten hebben de lokale teams samenwerkingsafspraken gemaakt met Veilig Thuis. De Duin en Bollenstreek volgt in het najaar van 2016.

In het PHO Maatschappij van 22 juni 2016 is besloten om de lokale teams in Holland Rijnland vaardiger te maken in het omgaan met huiselijk geweld en kindermishandeling. Alle teamleden moeten in 2017 geschoold zijn in Signs of Safety of een vergelijkbare training. Signs of Safety is een oplossingsgerichte benadering voor gezinnen waar de veiligheid van een kind een probleem vormt. Het doel van de werkwijze is dat het kind weer veilig kan opgroeien in het gezin. Voor de jeugd en gezinsteams moeten gemeenten dit op regionaal niveau oppakken in overleg met de coöperatie. De verantwoordelijkheid voor scholing van personeel ligt immers bij de coöperatie. Voor de Wmo-teams moeten gemeenten dit op lokaal niveau oppakken.

Aanbevelingen:

- **Zorg ervoor dat er heldere samenwerkingsafspraken worden gemaakt tussen de lokale teams en Veilig Thuis.**
- **Bevorder de deskundigheid van de lokale teams in het omgaan met huiselijk geweld en kindermishandeling door onder andere alle teamleden te trainen in Signs of Safety.**

Calamiteit gemeente Kaag en Braassem

Begin 2015 heeft er een calamiteit plaatsgevonden in de gemeente Kaag en Braassem, waarbij sprake was van kindermishandeling. Omdat de gemeenten in de regio van deze calamiteit kunnen leren, wordt hier stilgestaan bij de aanbevelingen en verbeterpunten.

Het onderzoek dat DSP-groep heeft gedaan naar de aanpak van kindermishandeling heeft voor de gemeente Kaag en Braassem de volgende aanbevelingen opgeleverd:

- Aanbrengen van samenhang in de aanpak: ten eerste dient helder te worden wat het geheel van taken, rollen en verantwoordelijkheden is in de aanpak van preventie tot ingrijpen. Vervolgens kan dit belegd worden bij de betrokkenen.
- Versterk het lokale veld: vergroot kennis en kunde in omgaan met de meldcode in de basisvoorzieningen. Positioneer het lokale team als sleutelpartij in de lokale aanpak en als belangrijke verbinder naar de regio. Beleg het actief outreachend handelen/eropaf eventueel onder een specifieke noemer zodat de outreachende aanpak niet ten koste gaat van het imago van het lokale team naar de bredere doelgroep die wel open staat voor zorg.
- Benut de systemen: meldcode en verwijzindex.
- Versterk de rol van de gemeente: definieer een aantal indicatoren die meer zicht bieden op de aanpak en die de gemeente input geven om te kunnen sturen.

Het onderzoek van de inspecties naar de calamiteit heeft voor de betrokken instellingen de volgende verbeterpunten opgeleverd:

- Zorg dat een bij het gezin betrokken professional beschikt over een actueel beeld van de veiligheid van alle kinderen uit het gezin door:
  - te organiseren dat een professional (met deskundigheid op dit gebied) zicht heeft op de veiligheid van de sociale en leefomgeving van de kinderen uit het gezin;
  - signalen van onveiligheid te verzamelen, in kaart te brengen en te analyseren zodat patronen kunnen worden herkend;
  - indien nodig signalen van kindermishandeling of onveiligheid te onderzoeken bijvoorbeeld door middel van psychologisch onderzoek of lichamelijk onderzoek door een letselduiding specialist;
  - risico's op onveiligheid voortdurend opnieuw in te schatten en te beoordelen.
- Zorg dat in ieder geval één bij het gezin betrokken professional een vertrouwensrelatie heeft met de kinderen. Deze professional dient signalen van onveiligheid te bespreken met de kinderen en met de ouders.
- Deel altijd signalen van onveiligheid van de kinderen uit het gezin met andere bij het gezin betrokken professionals zodat signalen bij elkaar kunnen worden opgeteld en een totaalbeeld ontstaat.
- Maak bij het maken van afspraken met andere betrokken professionals voldoende expliciet wat de verwachtingen zijn. Check of afspraken die met andere professionals zijn gemaakt door hen hetzelfde zijn begrepen. Ga na of verwachtingen/afspraken ook daadwerkelijk nagekomen zijn.
- Zorg dat hulp in samenhang onder duidelijke regievoering wordt geboden.

Aanbevelingen:

- Maak helder wat het geheel van taken, rollen en verantwoordelijkheden is in de aanpak van preventie tot ingrijpen en beleg dit vervolgens bij de ketenpartners.
- Beleg het actief outreachend handelen/eropaf zonder dat dit ten koste gaat van de laagdrempeligheid van de lokale teams.
- Definieer indicatoren die inzicht geven in de effectiviteit van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Specifiek voor hulpverleners:

- Zorg ervoor dat een bij het gezin betrokken professional beschikt over een actueel beeld van de veiligheid van alle kinderen uit het gezin.
- Zorg ervoor dat professionals altijd signalen van onveiligheid van de kinderen uit het gezin met andere bij het gezin betrokken professionals delen zodat signalen bij elkaar worden opgeteld en een totaalbeeld ontstaat.
- Zorg ervoor dat hulp in samenhang onder duidelijke regievoering wordt geboden door te werken met 1 gezin 1 plan 1 regisseur.

Taken, rollen en verantwoordelijkheden

Voor de taak opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring zijn er 35 centrumgemeenten. Elk centrumgemeentegebied bestaat uit een centrumgemeente en meerdere regiogemeenten. De Wmo 2015 kent formeel gezien geen onderscheid meer tussen centrumgemeenten en regiogemeenten. Alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring. De Wmo 2015 verplicht gemeenten met elkaar samen te werken als dat voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering van de wet wenselijk is. Voor opvang is tussen het Rijk en de VNG afgesproken dat voorlopig met centrumgemeenten wordt gewerkt. Dit is een voortzetting van de praktijk zoals die voor vrouwenopvang al langer gangbaar was. De centrumgemeenten hebben hierbij een regierol en ontvangen ook financiële middelen van het Rijk via de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang. Centrumgemeenten hebben samen met hun regiogemeenten een regiovisie opgesteld, een beleidsplan op het terrein van geweld in huiselijke kring.

In de regio Hollands Midden hebben de centrumgemeenten Leiden en Gouda samen met de regiogemeenten de Regiovisie geweld in huiselijke kring Hollands Midden 2014–2018 opgesteld. In de Regiovisie is de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling opgenomen. In deze aanpak zijn er drie soorten regie te onderscheiden: beleidsregie, procesregie en casusregie/zorgcoördinatie.

Beleidsregie: de centrumgemeenten Leiden en Gouda faciliteren dat in samenspraak met regiogemeenten een regionale aanpak voor huiselijk geweld en kindermishandeling wordt ontwikkeld. Deze aanpak is vastgelegd in de Regiovisie. Vanuit deze visie hebben regiogemeenten een eigenstandige rol in beleidssturing op preventie, vroegsignalering en laagdrempelige aanpak van (lichtere) problematiek en nazorg. Daarvoor maakt iedere gemeente contract/subsidieafspraken met partijen die een rol hebben in de aanpak van geweld in huiselijke kring. Tot de beleidsregie behoort ook de aansturing van Veilig Thuis. Deze rol is belegd bij de centrumgemeenten Leiden en Gouda.

Procesregie: de procesregisseur heeft de taak om er voor te zorgen dat op iedere melding van huiselijk geweld en kindermishandeling de juiste actie wordt ondernomen en dat de voortgang wordt gemonitord. De procesregie en de doorzettingsmacht wordt afhankelijk van de melding belegd bij één van de partners van het Veiligheidshuis zoals Veilig Thuis.

Casusregie/zorgcoördinatie: met casusregie wordt bedoeld, zorgen dat het integrale plan, dat op basis van een inventarisatie op alle levensgebieden met het gezinssysteem is opgesteld, wordt uitgevoerd. Daarmee is de casusregisseur de vaste contactpersoon voor het gezinssysteem, die het hulpaanbod volgens de 1 gezin 1 plan 1 regisseur methodiek coördineert en zo nodig een bemiddelende rol speelt tussen gezin en hulpaanbod. De keuze van de organisatie die de casusregie uitvoert, hangt af van de aard van de melding en de complexiteit van de problematiek. Belangrijk is dat het gezinssysteem vertrouwen heeft in de casusregisseur. Daarnaast is het belangrijk dat de casusregisseur stagnaties in de uitvoering van het plan signaleert en probeert deze in overleg met de cliënt, zijn (steun)systeem en betrokken zorgpartijen weg te nemen. Lukt dit niet, dan treedt het opschalingsmodel in werking, zoals in bijlage 2 van de Regiovisie is opgenomen. Zo wordt voorkomen dat aan de

basis onenigheid ontstaat die ten koste gaat van de hulp aan het gezin. De gemeenten moeten er voor zorgen dat de casusregisseur een dusdanige positie krijgt binnen de lokale infrastructuur en binnen de lokale teams dat hij effectief kan zijn in de regiefunctie.

Aanbevelingen:

- **Maak contract/subsidieafspraken over preventie, vroegsignalering en laagdrempelige aanpak van (lichtere) problematiek en nazorg met partijen die een rol hebben in de aanpak van geweld in huiselijke kring.**
- **Beleg de procesregie en doorzettingsmacht bij de partners van het Veiligheidshuis en zorg ervoor dat de partners per melding in het veiligheidsplan vastleggen wie de procesregie voert.**
- **Beleg de casusregie bij de hulpverleners en zorg ervoor dat de hulpverleners per casus in het gezinsplan vastleggen wie de casusregie voert.**

Multidisciplinaire aanpak

De VNG heeft met de gemeenten afgesproken dat ze eind 2018 in Nederland een landelijk dekkende infrastructuur hebben gerealiseerd voor de multidisciplinaire aanpak van ernstige en complexe situaties van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld: de zogenoemde MDA++ aanpak. Hiermee wordt de aanpak van ernstig, acuut en langdurig huiselijk, seksueel geweld en kindermishandeling verbeterd. De MDA++ aanpak is onderdeel van het VNG Programma Doorontwikkeling Veilig Thuis dat in samenwerking met Movisie en het Nederlands Jeugdinstituut is opgesteld.

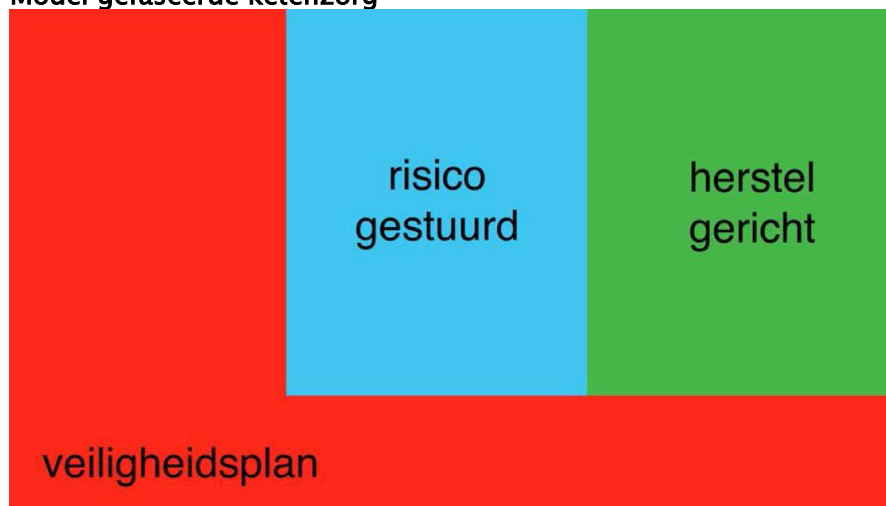
Een voorbeeld van een MDA++ aanpak zijn de Centra Seksueel Geweld (CSG) die inmiddels op verschillende plaatsen in Nederland zijn gevormd. De CSG richten zich vooral op slachtoffers van acuut seksueel geweld, ook buiten de huiselijke kring. Denk daarbij ook aan verkrachting en aanranding. De CSG zijn landelijk ontstaan zonder bemoeienis van gemeenten en Veilig Thuis. Het is de bedoeling dat de CSG worden ingebed in de MDA++ aanpak en onder de regie van gemeenten komen te vallen. De infrastructuur die de CSG voor slachtoffers van seksueel geweld hebben opgezet, is heel goed bruikbaar voor andere vormen van acuut geweld. In deze regio heeft het psychotrauma centrum van GGZ Rivierduinen het initiatief genomen voor de vorming van een CSG. Het CSG Zuid-Holland is een samenwerkingsverband van GGZ Rivierduinen, LUMC, GGD Hollands Midden en Politie Den Haag.

Voor de aanpak van acuut ernstig en langdurig geweld is meer nodig dan de gebruikelijke vormen van multidisciplinaire aanpak. De MDA++ aanpak is een intersectorale, multidisciplinaire, systeemgerichte, gecoördineerde en integrale aanpak vanuit één team. Dat betekent:

1. Intersectoraal: samenwerking tussen verschillende sectoren. De veiligheidsketen (onder andere politie, Openbaar Ministerie en de Raad voor de Kinderbescherming), de hulpverleningsketen (onder andere Veilig Thuis, lokaal team, Jeugdhulp en GGZ) en het medisch domein (onder andere huisarts en ziekenhuis).
2. Multidisciplinair: samenwerking tussen professionals met verschillende beroepen als de huisarts, psychotherapeut, politie, officier van justitie, jeugdpsychiater, gedragsdeskundige en maatschappelijk werker.
3. Systeemgericht: het aanbod is gezinsgericht. Het gezinssysteem als geheel wordt als cliënt gezien, zowel hulp aan de kinderen en volwassenen als aan slachtoffers, plegers en andere betrokkenen. Het doel is om het gezin te helpen om de balans en de regie te hervinden.
4. Gecoördineerd: er is een casusregisseur/zorgcoördinator die de vaste contactpersoon is voor het cliëntsysteem en die ervoor zorgt dat de interventies in samenhang met elkaar worden aangeboden.
5. Integraal: de aanpak richt zich op alle voorkomende vormen van geweld in het gezin; zowel op kindermishandeling als op huiselijk en seksueel geweld. De hulp wordt onderling afgestemd en gezamenlijk aangeboden.

De samenwerking tussen de professionals van het nog te vormen MDA++ team moet in de eerste plaats gericht zijn op het werken aan directe veiligheid en pas daarna op het aanpakken van de oorzaken die ten grondslag liggen aan de onveiligheid. Dit laatste wordt risicogestuurde zorg genoemd en moet leiden tot stabiele veiligheid. Dit legt de basis voor het werken aan herstel. Dit model waarbij eerst wordt samengewerkt voor veiligheid en daarna voor risicogestuurde en herstelgerichte zorg noemen we gefaseerde ketenzorg. Het gebruik van het triage-instrument van Veilig Thuis speelt een essentiële rol bij het in gang zetten van dit zorgproces omdat het de feiten aanlevert die noodzakelijk zijn om een veiligheidsplan op te stellen, het indiceert voor de juiste zorgzwaarte, het met feiten in kaart brengt welke vormen van geweld en onveiligheid en welke emotioneel nadelige probleemsituaties de jeugdigen en volwassenen binnen hun familie hebben doorgemaakt waarvan de hulpverlening verderop in de keten op de hoogte moet zijn om de juiste individuele hulp in te kunnen zetten.

Model gefaseerde ketenzorg

Veilig Thuis is de spil in de toeleiding naar het nog te vormen MDA++ team. Alle meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling komen bij hen terecht. Als uit hun triage blijkt dat er sprake is van een acuut gevaarlijke of een structureel onveilige situatie zal Veilig Thuis de casus inbrengen in het overleg van het MDA++ team. Daar bekijkt het MDA++ team welke interventies er vanuit hulpverlening en welke vanuit Justitie nodig zijn. Veilig Thuis speelt ook een rol in de monitoring na afloop van het hulpverleningstraject en kan opnieuw het MDA++ team inschakelen als het slachtoffer of gezin vastloopt.

De lokale teams kunnen straks slachtoffers van acuut geweld of bij herhaald geweld toeleiden naar het MDA++ team. Het MDA++ team zal het lokale team betrekken bij het hulpplan. Na afloop van een hulptraject kan het lokale team een rol bij de nazorg vervullen en een oogje in het zeil houden: de zogenoemde waakvlamfunctie. Om een casus tijdig te kunnen opschalen en goede nazorg te kunnen bieden hebben de lokale teams scholing nodig op deze problematiek.

Hoe en met welke partners de MDA++ aanpak in de verschillende regio's wordt vormgegeven, is aan de regio's zelf. In de regio Hollands Midden maakt de Werkgroep

Huiselijk Geweld¹ eerst een integraal plan van aanpak voor de uitwerking van de MDA++ aanpak. De centrumgemeenten Leiden en Gouda hebben hierin de regie. De MDA++ aanpak wordt onderdeel van de nieuwe Regiovisie die volgens planning voor 2018 wordt vastgesteld. Het is van belang dat ook collega's Jeugd van Holland Rijnland en Midden Holland vertegenwoordigd zijn in de Werkgroep Huiselijk Geweld. Voor de MDA++ aanpak moet er begin 2017 een integraal plan van aanpak liggen. Besluitvorming vindt plaats in het AO Jeugd/AO Zorg en Welzijn en het PHO Maatschappij. Op basis van het vastgestelde plan van aanpak gaan de centrumgemeenten met de ketenpartners aan de slag met de uitwerking van de MDA++ aanpak. Bij de uitwerking worden, met het oog op het intersectorale, de veiligheidsketen, de hulpverleningsketen en het medisch domein betrokken. Een MDA++ team kan bijvoorbeeld uit een eerste en tweede schil van de volgende professionals bestaan:

Eerste schil:

- Veilig Thuis
- Politie, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming
- Jeugdbescherming
- GGZ
- Forensische psychiatrie
- Kindergeneeskunde
- Vrouwenopvang
- Betrokken lokaal team

Tweede schil:

- Verslavingszorg
- Zorg verstandelijk beperkten
- Huisvesting, school, werk, schulden etc.

Aanbevelingen:

- **Verbeter de aanpak van acuut, ernstig geweld en structurele onveiligheid door hulpverleners te laten werken met het model gefaseerde ketenzorg waarbij eerst wordt samengewerkt voor veiligheid en daarna voor risicogestuurde en herstelgerichte zorg.**
- **Positioneer Veilig Thuis als de spil in de toeleiding naar het te vormen MDA++ team.**
- **Beleg de waakvlamfunctie bij de lokale teams en school de lokale teams in het tijdig opschalen en het bieden van goede nazorg.**
- **Specifiek voor centrumgemeenten: maak een integraal (jeugd en volwassenen) plan van aanpak voor de uitwerking van de MDA++ aanpak. Ga op basis van dit plan met de veiligheidsketen, de hulpverleningsketen en het medisch domein aan de slag met de uitwerking van de MDA++ aanpak.**

---

¹ Judith de Kok van centrumgemeente Gouda is trekker van de Werkgroep Huiselijk Geweld. Verder neemt in ieder geval Anita van Zeijl van centrumgemeente Leiden deel aan de Werkgroep. Het is van belang dat er zowel beleidsmedewerkers Jeugd als beleidsmedewerkers Wmo van Holland Rijnland en Midden Holland in de Werkgroep Huiselijk Geweld vertegenwoordigd zijn.

Relevante documenten

- Digitale handreiking Aanpak Kindermishandeling, Ministerie van VWS, ministerie van VenJ en VNG, 2014
- Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling: stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, Ministerie van VWS, 2013
- Handleiding kindcheck voor GGZ en verslavingszorg, Augeo, 2016
- Rapportage quickscan meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, ministerie van VWS, 2015
- VNG-model handelingsprotocol voor het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling 'Veilig Thuis', VNG, 2014
- Triage Veilig Thuis: bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik, Veilig Thuis, 2015
- Regiovisie geweld in huiselijke kring Hollands Midden 2014-2018
- Niets doen is geen optie: handelen volgens de meldcode: handreiking voor gemeenten en wijkteams, Veilig Thuis Hollands Midden
- Casusonderzoek Zuid-Holland: onderzoek naar aanleiding van kindermishandeling, Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg, 2015
- Onderzoek aanpak Kindermishandeling Kaag en Braassem, DSP-groep, 2015
- Op weg: verkenning naar een landelijk dekkende infrastructuur aanpak kindermishandeling, huiselijk en seksueel geweld, Movisie en Nederlands Jeugdinstituut, 2015
- Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg: een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis, door de auteurs van het triage-instrument Veilig Thuis, 2016
- Handreiking Gegevensuitwisseling in de bemoezorg, GGD GHOR Nederland, GGZ Nederland en KNMG, 2014